

Nr 4 2022

Åarjelsaemien gærhkoepplaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies
Dierie

Ságastallamat 2

Sid 4-5

**Konfirmationen
ses över inför 2024**

Sid 6

**Samisk
kirkeråd 30 år**

Side 13

**Learohkh
Jåhkåmåhkkesne**

Bielie 20

Stor fest da Kong Harald åpnet *Gielevåhkoe*

Det var en fullsatt Snåсахall med over 700 mennesker som deltok på arrangementet som åpnet *Gielevåhkoe* - samisk språkuke. Til stede var både ledere for sametingene i både Norge, Sverige og Finland i tillegg til kommunalminister Sigbjørn Gjelsvik, så det var god grunn for at både snåsninger og en del tilreisende hadde møtt opp.

I sin hilsen la sametingspresident Silje Karine Muotka vekt på gleden ved å se de samiske språkene blir stadig mer synlige i det offentlige rom. Hun rettet en spesiell takk til språksentrene for deres arbeid, men også til andre aktører og privatpersoner som tar i bruk samisk språk og hilsninger. Også Håkan Jonsson fra Svenska sametinget takket språkbrukere og nevnte spesielt barna.

– Det varmer hjertet når jeg hører barn snakke samisk. Det gir håp, sa Jonsson.

SPRÅK-UKE OG -TIÅR

Språkuken har etter hvert fått feste som tradisjon med arrangement mange steder og i mange ulike kategorier. Men i år markerte åpningen av *Gielevåhkoe* samtidig det internasjonale året for urfolkspråk 2022-2032. Sametingene arbeider her med en felles strategi for språkteknologi. I Norge arbeider

En fullsatt Snåasen Savka/Snåсахall tok imot Kong Harald og gledet seg over barnekorets musikalske utfoldelse.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

der Sametinget sammen med Kommunaldepartementet for å følge opp arbeidet i språk-tiåret.

JOIKENDE BARNEKOR

Barna hadde en viktig plass i arrangementet. De første radene i *Snåasen Savka*/Snåсахallen var reservert for barna. Et kor med barna fra Åarjelsaemiej skivle og Snåsa kulturskole var på ved flere anledninger fremme på scenen. Der fikk vi høre både *Saemien Sijte vuelie* og *Snåsa-rap* fremført på sørsamisk. I tillegg var det musikalske innslag ved Jon Henrik Fjällgren som hadde konsert senere på kvelden.

GIELEVIEHKIE

Konferansierer på åpningen var dette årets *Gieleviehkie* – språkhjelpere. De ledet programmet på en lett og elegant måte med korte og klare utsagn, først på sørsamisk og så på norsk. På en folkefest med mange hundre mennesker i alle aldre var det ikke lagt opp til tolke-systemer. Med språkhjelperenes hjelp ble alle guidet gjennom programmet selv om de ikke behersket sørsamisk.

SPRÅKLØFTPRIS

Sametingets språkløftpris ble også utdelt under arrangementet. Prisen tildeles personer eller

grupper som på en god måte har brukt og synliggjort samisk språk i sitt daglige virke. Prisen for 2022 ble tildelt Lemet-Jon Aage, Aage Agnar Solbakk, og det ble spesielt lagt vekt på hans arbeid med å dokumentere og formidle språket og ordforrådet knyttet til forvaltning av laksen i Tana-elva der han selv vokste opp. Prisen ble overrakt av H M Kongen og består av et kunstdiplom laget av Marte Somby i tillegg til en sum på 30 tusen kroner.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Tio år för urfolksspråk

FN har utropat 2022-2032 som en urfolksspråkdekad, *the International Decade of Indigenous Languages*. Dekad betyder tio år. Dekaden ska inspirera till insatser för att bevara, skydda och utveckla världens alla små språk som idag är väldigt utsatta och till exempel saknar teknologiska hjälpmedel, ordböcker och studiematerial.

Av världens befolkning sägs endast 6 procent tillhöra ett

urfolk. Trots det så talar dessa 6 procent nästan 4000 av världens alla språk! För att uppmärksamma och bidra till att dessa språk ska överleva och förhoppningsvis talas av fler, så har FN utropat 2022-2032 till ett urfolksspråksårtionde: *the International Decade of Indigenous Languages*.

SPRÅKET SOM IDENTITET

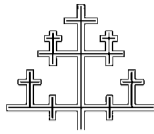
Det är en grundläggande mänsklig rättighet att kunna dela tankar och att kunna uttrycka sig

fritt. Det bidrar också till att bygga en gemensam identitet. Idag vet vi att språk bär med sig identitet, traditioner och kultur och av den anledningen är viktiga att bevara men trots det är många språk idag hotade. Språkgemenskaper – särskilt bland urfolk – möts dagligen av olika slags utmaningar som mer eller mindre tvingar människor att byta språk och använda majoritetsspråk som engelska, norska eller svenska. Detta bidrar till

att århundraden av historia, kunskap och kulturell rikedom riskerar att försvinna.

Då rätten till ett språk är en mänsklig rättighet så kommer det nu under en 10-årsperiod finns möjlighet för olika intressenter att bidra till att bevara, revitalisera och stödja språklig mångfald och mångspråkighet!

KÄLLA: SAMETINGET.SE
BEARBETNING:
LISBETH HOTTI

Tar du del i ditt eige liv?

Ein dumt spørsmål frå mi side, tenker du kanskje. Sjølv sagt tar du del i ditt eige liv. Det er trass alt du som lever det. Men likevel – kanskje undrast du nokre gonger på kva det er som styrer livet ditt.

Er du barn så tenker du kanskje at foreldre styrer – til aukande frustrasjon i ten-åra. I vaksenlivet opplever du kanskje at arbeidet – både betalt jobb og oppgåver heime – er det som styrer. I eldre år kan ein få kjensla av at «utviklinga» styrer – alt er så forandra i forhold til det ein var kjent med. Vi treng alle å kjenna ei viss styring på omgivnadane våre – og ikkje berre at omgivnadane styrer oss.

RAMMER FOR ARBEID

Kven har kompetansen når det kjem til konflikt om arealbruk mellom samisk tradisjonsbruk og nye interesser? I kommentarfelt og sosiale media dukkar det opp mange som

«I ei kyrkje som har vore styrt av majoritetsbefolkninga så har minoritetar fått liten plass. Dermed har òg minoritetar si oppleving av og erfaring med det åndelege livet blitt neglisjert – eller demonisert.»

meiner dei veit mykje, som regel med lite innside-kjennskap til samisk tradisjonsbruk. Men òg i offentlege instansar kan det sjå ut til at den samiske kompetansen er lite etterspurd. I Sverige meiner styremaktene at gruvedrift og reindrift kan gå godt i hop, på tvers av reindriften sitt syn. I Noreg arbeidar regjeringa vidare for at reindriften skal tilpassa seg dei ulovleg bygde vindkraftverka på Fosen, på tvers av reindriften sitt syn. Ein skulle tru det var mogeleg at dei som vart

ramma vart lytta til, at dei fekk ta del i eige livet og ikkje berre styrt av andre.

RAMMER FOR TRU

På sett og vis kan dei fleste vera einige om at det finst éin «sjef» for det synlege og usynlege – Gud. Men når dette skal formulerast i menneskeleg tale og levd liv er vi avhengige av formuleringar gjort av menneske. I ei kyrkje som har vore styrt av majoritetsbefolkninga så har minoritetar fått liten plass. Dermed har òg minoritetar

si oppleving av og erfaring med det åndelege livet blitt neglisjert – eller demonisert. Arbeidet med forsoning gjeld òg tanke- og trusliv. I bladet kan du lesa og Sagastallamat 2 som eit steg på vegen i dette arbeidet i Svenska kyrkan. Samisk kyrkeråd sitt 30-årsjubileum er òg eit merkepunkt på vegen i dette arbeidet i Den norske kyrkja. Erfaringar frå levd liv, trur og tradisjonar i samiske områder er òg viktige å ha med når kyrkja skal formulera si tru. «Medteologar» har teologen Tore Johnsen sagt om dei han samtalte med i sitt erfaringsbaserte doktorgradsarbeid. Det er eit godt uttrykk. Då får dei ta del i eige liv og vera å forma den kyrkja mange av dei vil vera ein del av.

EINAR SØRLID
BONDEVIK

FOTO: BERNARD O'SULLIVAN

Stoltheten och smärtan vandrar tillsammans

Det finns en psalm som heter Glädjen och sorgen, de vandrar tillsammans. Efter Sagastallamat 2 i Julevu/Luleå, bär jag känslan att stoltheten och smärtan vandrar tillsammans. Stoltheten över att vara same, sitt kulturarv och smärtan över det samer som lever idag upplevt och det förmödrar och förfäder i Saepmie utsatts för under hundratals av år.

Äntligen finns viljan att mötas i ögonhöjd för att erkänna det svåra som Svenska kyrkan utsatt samer för. Som en symbol för detta knäböjde ärkebiskop Antje inför de samiska företrädare som framförde vittnesmål om några av dessa övergrepp inför aernie

«Att dela måltid tillsammans är en betydelsefull handling, inte minst i Saepmie.»

(eldstaden) i koret i domkyrkan, där nattvardsbrödet i guksie också närvarade vid elden. Det är inte lätt, det är svårt för både den som varit utsatt och den som varit förövare, men förhoppningsvis kan båda sidor nå upprättelse. Som Ulrika Fritzon sade vid konferensen Sagastallamat 2: «Erkänd skuld gör dig fri».

Att dela måltid tillsammans är en betydelsefull handling, inte minst i

Saepmie. Att dela måltid *gåetesne*/i huset runt *aernie*/eldstaden, delandet av de gåvor som jorden framburit som vi tillsammans får äta och dela med varandra. I nattvarden vid utdelandet sägs orden: *Kristusen åedtjie dutnjien vadtasovveme. Kristusen virre dov åvteste galkeme*. Efter nattvarden bes ibland en bön med orden: *Aajne laejpie jih aajne åälmege/Ett enda bröd, en enda mänsklighet...* Brödet som var

med vid samtalet runt elden, som vittnade om Jesu närvaro i samtalet. Gud är med och delar den här processen med oss. Detta inger hopp. Som en person under helgen sa: 2026 är både långt bort mycket nära, det är då det är dags för Sagastallamat 3.

SOFIA STRINNHOLM
PRÄST I ÖSTERSUND OCH VIK.
SAMISK HANDLÄGGARE FÖR
HÄRNÖSANDS STIFT

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Jörgen Stenberg joikar under ursåktgudstjänsten i Luleå domkyrka.

FOTO: IKON/MAGNUS ARONSSON

Dialogkonferensen avslutades med högtidsgudstjänst i Luleå domkyrka där Svenska kyrkans ursäkt till det samiska folket framfördes en andra gång, nu i Saepmie.

FOTO: MAGNUS ARONSSON/IKON

Fakta

Tioårig handlingsplan

Svenska kyrkans omfattande handlingsplan som var grund för Sägastallamat 2, syftar både till konkreta åtgärder och till ett lärande. Den första etappen av arbetet, 2022 – 2026, kommer särskilt fokus att läggas på:

- Insatser för att stärka samiskt inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan.
- Insatser för att främja samiskt kyrkoliv.
- Insatser för att stärka samiska barn och unga.
- Insatser som rör Svenska kyrkans markförvaltning och skogsbruk.
- Insatser för att öka kunskapen om och respekten för urfolksrätten.

Nästa etapp av arbete att omsätta ursäkten i handling, sträcker sig mellan 2026- 2031.

Kraftsamling på Sägastallamat 2

På väg mot en samisk kyrka

Språk, andlighet och mark var heta ämnen under dialogkonferensen Sägastallamat 2 i Luleå. Under tre dagar i oktober samlades representanter för Svenska kyrkan och det samiska folket för att kraftsamla inför det fortsatta försoningsarbetet. Konferensen fick en stark avslutning i Luleå domkyrka när ärkebiskop Antjé Jackelén en andra gång föll på knä och framförde Svenska kyrkans ursäkt för oförrätter i det förgångna.

En bärande del i försoningsarbetet är de åtta åtaganden som Svenska kyrkan gjort gentemot det samiska folket. Sedan förra hösten, när ursäkten framfördes för första gången, har åtagandena följts av en konkret handlingsplan.

– Nu ska vi jobba vidare så att Svenska kyrkan verkligen blir en samisk kyrka, sa Erik-Oscar Oscarsson, ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan när han inledde dialogkonferensen.

Konferensen var dels inriktad på att öka kunskapen om urfolksfrågor och samisk andlig-

het bland medarbetare i Svenska kyrkan. Dels på att kraftsamla kring att handlingsplanen blir verkstad, målmedvetet men utan att stressa förbi svåra moment.

STARKT VITNESBÖRD

Forskningsresultat och personliga berättelser varvades under två dagar. Språk, andlighet och mark var ämnen som återkom under flera programpunkter. Ett starkt vittnesbörd framfördes av Jörgen Stenberg, renskötare i Malå sameby, som beskrev sin andlighet som helt sammankopplad med marken.

– Markerna bär min andlighet, bär min helighet, bär min själ, förklarade han. Samtidigt visade han med hjälp av kartor hur marken i Malå genom tiderna förändrats och urholkat hans möjlighet att bedriva renskötsel och leva det liv som är hans.

ANGELÄGEN FRÅGA

Att markfrågan är angelägen märktes också när deltagarna fick möjlighet att prata med representanter för stiftens egendomsförvaltningar. Många tog chansen

att ställa frågor och ge synpunkter på Svenska kyrkans skogsbruk. Det framkom att markfrågan kommer att belysas dels i ett kyrkohistoriskt forskningsuppdrag utifrån frågan om kyrkan kan ha förvärvat tidigare samiska marker, så kallat lapps katteland, på ett otillbörligt sätt. Dels kommer en kartläggning att göras av hur kyrkans nuvarande markförvaltning och skogsbruk påverkar samiska näringar.

KLUVET FOLK ÄN IDAG

En annan stark programpunkt berörde statens historiska övergrepp att i lag göra skillnad på samer. Skogssamer och fiske-samer fräntogs sina rättigheter som samer och skulle assimileras, både i samhället och i kyrkan.

– Det här är ett svårt samtal som rör grova människorättsbrott och som vi lever under än i dag, sa Marie Persson Njajta, styrelseledamot i Sametinget.

– Det inverkar på många olika områden. Vi decimerades som folk och vår länk till marken bröts, fortsatte hon.

BEHOVET AV TILLIT

Försoningens möjligheter och svårigheter var ett ämne som återkommande berördes, som behovet av tillit för den ena parten och avkolonialisering av tänkandet för den andra.

– Erkänd skuld är det bästa som finns. Det är inte roligt att vara den som har skuld men att erkänna skulden är till stor hjälp, sa Ulrika Fritzson, stiftsteolog som berättade om sin forskning om skuld och försoning inom kriminalvården.

– Det här är första gången en stor aktör i Sverige tar sitt ansvar. Kyrkan är viktig så det är ett betydande steg som tas här. För mig är det otroligt glädjande, menade Stefan Mikaelsson, vice styrelseordförande i Sametinget.

– Nyckelordet är tillsammans, menade ärkebiskop Antjé Jackelén som under Sägastallamat 2 gjorde en av sina sista insatser innan hon lade ner staven för att gå i pension. Hennes slutord på konferensen blev därför:

– Tillsammans och fortsatt!

KAJSA ÅSLIN

Röster från Sáagastallamat 2

Vad är viktigt framåt?

Per Olof Nutti, ledamot i Sametinget:
– Jag börjar med det allra viktigaste, att

Svenska kyrkan förkunnar Jesu budskap till samerna på samernas språk. Sedan vill jag också lyfta fram rennäringen som är så knuten till samisk kultur, och det viktigaste rennäringen behöver är markerna.

Julia Rensberg, ledamot i centralkommittén för

Kyrkornas Världsråd:
– Det jag tar med mig är att försoning är en process som kräver aktivt deltagande av båda parter. Vi måste lyssna in varandra och ta de jobbiga samtalen.

Kerstin Lingebrant Vinka, ordförande i Landsförbundet Svenska Samer:
– Det behövs något

handfast för att vi ska veta att vi kan lita på Svenska kyrkan.

Erik-Oscar Oscarsson, ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan:

– Vi måste ta tag i personalförskningen. Vi behöver samiska präster, musiker, diakoner och pedagoger. Samiska kyrkoarbetare är grunden för en levande samisk kyrka.

Lovisa Mienna Sjöberg, forskare vid Sami allaskuvla i Kautokeino:

– Jag önskar ett utökat gränsöverskridande arbete, alltså över nationsgränserna. En del av den teologiska utbildningen kunde vara felleksamisk.

KAJSA ÅSLIN
Foto: Magnus Aronsson

Dåajvoehtamme jeatjhlaakan dåemiedidh

Sveerjen gærhkoe lea boejhkesjamme gærhkoe nåakelaakan saemiej vuestie dåemiedamme. Gærhkoeraerie dåajvoehtamme saemiej gærhkoejielemem nænnoestidh jih saemiej gielaide jih kultuvrem eevtjedh.

Sveerjen gærhkoe lea boejhkesjamme gærhkoe nåakelaakan saemiej vuestie dåemiedamme. Jih dæjman, ruffien asken, gærhkoeraerie nænnoesti guktie gærhkoe edtja bætije jaepieh, 2022-2031, barkedh saemiej kultuvrem jih gielaide nænnoestidh. Beetnegh aaj disse dåajvoehtamme, 40 miljonh kråvna.

GELLIE ULMIEH

Gærhkoeraerien Leah gellie ulmieh, maechtebe dejtje internedtesne lohkedh.

Saemieh edtjeh bueriesaerniem jijtsh gielaide govledh. Gærhkoe edtja saemiej gielaide eevtjedh, eeremasth gosse maanajugjmie jih noere almetjigujmie barkeminie.

JAAHKOEM JIH VUEKIDE E EVTJEDH

Sveerjen gærhkoe edtja saemiej jaahkolesvoete, teologije jih vuekieh sjiijem gærhkosne vedtedh. Saemieh edtjeh govledh, vuejnedh jih daejredh dej lea sjiijie Sveerjen gærhkosne. Maanah jih noere saemieh edtjeh stinkes saemien identitetem åadtjodh jih guarkedh saemien kultuvre hijven lea.

SAEMIEH TJOERIN VAEJVIEDIDH

Gærhkoeraerie sjæjsjalamme almetjh edtjeh govledh guktie gærhkoen

åvtehkh jih hearrah saemide norhkin jih nåakelaakan dåemiedin. Gosse numhtie lij, saemieh galkin vaejviedidh. Gærhkoe edtja daajroem dan bijre jieniedidh. Gærhkoe sæjhta eensilaaken barkedh Saemien gærhkoeraerine jih stiftigujmie aktine dejtje ulmide jaksedh. Sveerjen gærhkoe sæjhta Nöörjen jih Sævmien gærhkoejigujmie aktine aaj barkedh saemiej gærhkoejielemem eevtjedh.

BIERNA LEINE BIENTIE

Sammanfattning

Svenska kyrkans åtaganden

Efter att ha bett det samiska folket om ursäkt för de oförrätter som begicks i historien har Svenska kyrkan satt upp

åtta övergripande mål – åtaganden – som ger en inriktning för det fortsatta försoningsarbetet. Åtaganden presenteras

på sydsamiska på hemsidan, och finns på olika språk på www.svenskakyrkan.se/samiska/mal-och-handlingsplan.

Se i övrigt svensk tekst i DD 3/21.

Konfirmationslägret tar ny sats inför 2024

Det samiska konfirmandlägret ses över för en nystart 2024. – Min egen vision är att ett starkt konfirmandläger ska leda vidare till ett levande samiskt kyrkoliv, sa Nils-Johan Labba, under ett seminarium på Sägastallamat 2.

Arbetet med att utveckla lägerkonceptet är redan igång och målsättningen är klar: att lägret ska fortsätta vara en samlingsplats med temat same, ung och kristen. En samlingsplats som kan ha stor betydelse för ungdomarna själva och för det samiska kyrkolivet i stort.

– Konfirmationslägret behöver koppla starkare till konfirmandernas hemförsamlingar. Kyrkan måste kunna erbjuda en fortsättning efter konfirmationen och då måste kopplingen till församlingarna finnas, menade Nils-Johan Labba, vice ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan och med i ledningen för översynen. Han har också utsetts till ny lägerchef, en roll han haft tidigare.

FÅ ANDAS UT

Det samiska konfirmandlägret var ämne för ett av seminarierna under Sägastallamat 2. Under konferensen presenterades Svenska kyrkans handlingsplan för det fortsatta försoningsarbetet.

– Konfirmationslägret har

Jon Falk, stiftspedagog, Sofia Strinnholm, präst, Mika Jonsson Gehrke, ung ledare och Nils-Johan Labba, tidigare lägerchef deltog i Sägastallamat 2 och resonerade kring det samiska konfirmandlägrets utveckling.

FOTO: KAJSJA ÄSLIN

möjlighet att bidra till många av punkterna i handlingsplanen, menade Nils-Johan Labba.

Flera av paneldeltagarna vid seminariet uttryckte konfirmandlägrets stora betydelse som en samlingspunkt för ungdomar.

– Innan lägret känner man inte så många i Saepmie. Då är det viktigt att få träffa andra samiska ungdomar, att få känna tillhörighet, menade Mika Jonsson Gehrke, som varit ung ledare på två läger.

– Vi som kyrka kan ge ungdomarna möjlighet till en liten

hållplats där de kan få andas ut, där ingen blir ifrågasatt för den man är, framhöll Jon Falk, stiftspedagog som jobbat med konfirmandlägret.

MÅNGA FÖRVÄNTNINGAR

Samtidigt framhölls att det finns många förväntningar på lägret, allt från att träffa sin blivande partner till att bristande samisk kompetens i skolan ska kompenseras. Och att allt kanske inte kan infrias.

– Vi behöver föra en dialog om förväntningarna, både utifrån

Svenska kyrkans riktlinjer för konfirmandarbete och utifrån de åtta åtaganden som Svenska kyrkan gjort, påpekade Sofia Strinnholm, präst som arbetat på flera läger.

En avsikt med översynen av konfirmandlägret är att det samiska inflytandet ska utvecklas.

– Hur blir det ett samiskt konfirmandläger och inte ett Svenska kyrkans samiska konfirmandläger, frågade sig Jon Falk.

KAJSJA ÄSLIN

Synpunkter på lägrets efterfrågas – höstläger erbjuds 2023

Det samiska konfirmandlägret tar paus under 2023, stället erbjuds ett kortare uppsamlingsläger på höstlovet i den översyn av lägret som pågår ingår en serie öppna möten för samråd kring vad konfirmandlägret ska vara.

Under december har det arrangerats sex samrådsmöten på olika platser i Lappland, Härjedalen och Jämtland samt en digital mötesplats. För alla som inte

kunnat delta i något av dessa möten återstår två digitala träffar. Tisdag 20 december och onsdag 4 januari finns möjlighet att delta i digitalt samråd via mötesverktyget zoom. Anmälan görs via Luleå stifts hemsida. Där finns även möjlighet att svara på en enkät om konfirmandlägret.

Inbjudan att bidra med synpunkter riktas till tidigare ledare och konfirmander, föräldrar och andra med anknytning till den samiska konfirmationen.

Nästa år när uppmanas de samiska ungdomarna att konfirmeras i sina hemförsamlingar.

HÖSTLÄGER NÄSTA ÅR

Efter konfirmationen kommer ungdomarna att erbjudas ett kortare läger tillsammans med andra samiska ungdomar under höstlovet.

Bakgrunden till att Luleå stift, som huvudarrangör för det samiska konfirmandlägret, gör en paus är att ett generations-

skifte lett till ledarbrist och att konceptet ska utvecklas, bland annat med ökat samiskt inflytande.

– Svenska kyrkan och Luleå stift vill verkligen erbjuda samiska unga en mötesplats där de får vara i majoritet och tillsammans reflektera kring att vara ung, same och kristen, inom ramen för konfirmandarbetet, säger Eva-Maria Karlsson, stiftsdirektor i Luleå stift.

KAJSJA ÄSLIN

En blid konfirmantgjeng på tur til Lapplia. Bak fra venstre: Jaahke Elias Jáma, Elle Susanne Kappfjell Gaup, Maajjaa-Solveig Bergkvist Skjelnes, Jávva Mattis Danielsen, Isak Aksel Rensberg, Matheus Bransfjell og. Foran fra venstre: Thea Marie Vesterfjell og Eli-Maret Henriksdatter Kappfjell Gaup.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Godt humør i fuktig vær

I begynnelsen av oktober samlet Saemien Áálmege sitt konfirmantkull til et første treff på Storli camping i Rana. Konfirmantene kom fra Røros i sør til Tromsø i nord. Noen kjente hverandre godt fra før, men andre var mer spent på hvem de skulle møte.

Været var fuktig og vått gjennom hele helga, men konfirmantene var utstyrt for været som var. Sammen med tre voksenledere og to ungdomsledere deltok de aktivt i både aktiviteter og undervisning og ble en godt sammenspleiset gruppe.

LOKAL HISTORIE

Et viktig punkt på konfirmanttreff er å bli kjent. Det betyr også å bli kjent med stedet

En praktisk prøve om tillit og ansvar. Vi trenger hverandre.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

man er på, området og livet som er levd der. Toamma Bientie og Anne-Berit Sætermo som driver Storli camping kunne fortelle om stedsnavn og historier som viser

det samiske nærværet i området tilbake i tid. Konfirmantene var på utflukt til minnesteinen for Dunderlandsulykka i 1948 der mange fra det sørsamiske sam-

funnet omkom. Like ved ligger også en fangeleir fra andre verdenskrig, og det ble en anledning til å reflektere over menneskeverd og hvordan vi ser på andre.

FLERE MØTEPUNKTER

Dette var første treff for dette konfirmantkullet. Noen av dem deltar også på konfirmantopp- legget i sin lokale menighet. Videre gjennom året har de tre flere treffpunkter for denne gruppa. Det første er på Samisk kirkeråds leir i februar sammen med samiske konfirmanter fra hele Norge. Videre inviteres de til Saemien Áálmege's familiesamling i mars og til slutt samles alle på en ukes leir og konfirmasjonsgudstjeneste i august.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Inga Linnea Mortensson – nesten hundre år i reindriften

Det er flere generasjoner på plass når jeg møter Inga Linnea Mortensson hjemme i huset i Guttu i Engerdal. Hun setter stor pris på familien, og det ser ut til å være gjensidig.

– Jeg hadde en god oppvekst, et godt miljø der jeg alltid ble tatt hånd om, forteller Inga. Og det var en oppvekst der hun lærte å ta ansvar. *Vuajnah gujht* – «se det an» – var oppskriften hun fikk på å løse utfordringer.

Hun vokste opp i en reindriftsfamilie i Ran sameby i Sverige og ble født på en øde gård 16. mars 1926. Men familien måtte flytte med *raajroe* og reinflokken videre mot sommerbeitene, for lapploven sa at reinflokken måtte være over *odlingsgränsen* innen 1. mai. Så hun ble vant med flyttinger fra fødselen av i Ranbyn, og har gått hele flyttleia fra kyst til fjell – 40 mil – til fots og på ski mange ganger.

– Det er viktig å kjenne distriktet. Naturen er unik i hvert distrikt, så man må tilpasse reindriften for hvert distrikt. Man kan ikke ha en fast mal som skal gjelde over alt, sier Inga.

STORE ENDRINGER

At ikke en mal passer over alt fikk hun selv erfare da hun kom til Engerdal og Svahken Sijte. Her møtte hun et annerledes landskap og andre problemstillinger. For eksempel var fenomenet «villrein» helt ukjent i Ran sameby. Men Svahken Sijte grenser altså opp til det som av norske myndigheter er definert som villreinområde. Men hvordan kom hun så hit?

– Jeg gikk to år på Samernas i Jokkmokk, og der møtte jeg mannen min, Richard. Skolen der er noe av det beste jeg har opplevd. Der fikk vi oppleve at vi ikke var alene som samer, vi var i grunnen veldig mange. Vi fikk se verdien i oss selv, i reinen og i språket, forteller Inga. Richard hette Mortensson til etternavn og kom fra Svahken Sijte. De ble gift i 1952 og bodde først i Svukuriset før de flyttet inn i huset Richard og *vielle* Nils allerede hadde satt i gang å bygge i

Bildet er tatt under bukkeslakt i Dalsvika i Svahken Sijte.

FOTO: PRIVAT

Men det har gått veldig bra. Jeg har jo vokst opp i reindriften, så jeg visst hva jeg måtte gjøre.

Guttu. Senere bygde Richard og Inga et eget hus like ved, og der bor Inga fortsatt.

NYTT DISTRIKT

Overgangen til et nytt distrikt var stor. Landskapet var annerledes, og de lange flyttingene Inga var vant med fra barndommen fantes ikke. Det var sammenblanding med rein fra Sverige. Reinen her var mindre tam enn hun var vant med, og det var ettervirkninger etter krigen. Blant annet var det mange «hel-

øringer» blant reinen på grunn av vanskeligheter med å få merket dyrene. Det ble rettsak helt til Høyesterett som slo fast at det var statens rein - villrein, og man mistet da mange dyr fra reinflokken. Det ble satt opp grensegjerde mot Sverige, og det løste mye av den problematikken. Men flokken trakk likevel mye ut av området, og de unge dyra lærte av de eldre. Richard mente de trengte en ny stamme, og mot slutten av 70-tallet ble flokken slaktet ut og nye dyr kjøpt inn.

– Det var en riktig beslutning å bygge opp på nytt, men det var veldig tøft, sier Inga med stort alvor. Richard døde allerede i 1977. Noen år etter døde også brødrene Daniel og Nils, og med det mistet de også arbeidskraft og kunnskap i tillegg til savnet etter dem.

– Men det har gått veldig bra.

Jeg har jo vokst opp i reindriften, så jeg visst hva jeg måtte gjøre. Vi fikk hjelp, og den nye generasjonen har gjort det bra og det er et godt samarbeid, forteller Inga.

GENERASJONER

Den nye generasjonen er to voksne, Ristin og Jon Anders som selv er aahka og aajja, fire voksne aahkuve, og Inga er også *maadteraahka* (oldemor). Og hun har god kontakt med de yngre generasjonene. I høst tok to av barnebarna henne med på en reise til gamle trakter som en del av kunnskapsoverføringen mellom generasjoner. Der kunne Inga vise steder og fortelle om sin oppvekst og flyttinger med reinflokken gjennom årstidene. Hennes morsmål er umesamisk, men hun fikk ikke lære å lese og skrive umesamisk. Men hun har

alltid ønsket å formidle kunnskap videre om reindriften og det samiske livet, og barn og barnebarn har lyttet og lært. Hun har vært en viktig inspirator i både politisk og kulturelt arbeid, og er blant annet en viktig kilde for barnebarnet Marja Mortensson i hennes musikalske virke.

SKOLEGANG

Inga er av den generasjonen som gikk i *kåtaskola* i Sverige, en konsekvens av lapp-skal-vara-lapp-politikken. Barn fra reindriftsfamilier måtte gå i kåtaskola under enkle forhold for å «bevares» i den samiske reindriftskulturen og fikk ikke samme skolegang og utdanning som svenske barn. Ingas far søkte om at en av sønnene kunne gå på vanlig skole, men de fikk avslag fordi de kom fra reindriften. Men selv om det var en skole for samiske barn så fikk de ikke bruke samisk språk. Og det var en negativ holdning til samisk kultur. Joik var fra djevelen, ble det sagt. Det var heller ingen kontakt med de svenske barna i bygda der de gikk på skole.

– Det var i så fall gjennom slåsning, forteller Inga. Skolegangen har preget henne gjennom livet. Hun trivdes med selve skolearbeidet, men forholdene rundt var vanskelige. Derfor var det også vanskelig da hun fikk egne barn. Men de hadde de ikke bra på skolen lokalt, det var for mye konflikt. Derfor ble det skolegang på sameskolen i Hattfjell-dal, selv om det var langt borte.

EGEN SKEPSIS

Men for de to yngste barnebarna som vokste opp i Elgå ble det en endring. Da ble det satt i gang et prosjekt med sørsamisk opplæring som blant andre svigerdatter Elin Fjellheim arbeidet med. Elevene hadde fast dag med sørsamisk språk og kultur, og gjennom det er det flere av dagens unge i 20-årene fra Elgå-traktene som har blitt samisk-språklige.

– Men jeg var skeptisk til prosjektet til å begynne med. Det hang med meg at jeg hadde lært at språket var forbudt. Men de har gjort en fantastisk jobb og fikk med mange dyktige folk. De tok også med de eldre og de ble et samlingspunkt, forteller Inga. Da hun kom til Svahken Sijte opplevde hun at samisk språk og kunnskap i større grad var taust

Inga, nummer tre fra venstre sammen med foreldrene Margareta Persson og Johan Persson og Maria Renfjell och Nils Renfjell med deres datter Elsa i Ran sameby. Trolig tatt mellom 1934-1940.

FOTO: GÖTE HAGLUND/VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Inga på gamle trakter ved flyttleia langs Vindelälven.

FOTO: PRIVAT

og passivt. Men gjennom skoleprosjektet ble det hentet mer fram og gjort synlig.

– Det var en påminnelse om at vi finnes, og kommunen ble dratt inn i dette, forteller Inga videre. Og det er ingen tvil om at hun er glad for prosjektet og resultatet av det.

TENKER PÅ FRAMTIDA

Selv om Inga har sett og opplevd mye så tenker hun fortsatt framover. Hun er bekymret for framtida, men ser også gode ting som har kommet. Et gode er slaktebussen – et mobilt slakteri – de bruker i distriktet.

– Reinen trenger ro, og å frakte dyr over lange avstander før slakt gir også dårlig kvalitet på kjøttet. Fra min barndom husker jeg at min far kjøpte nisterein fra

skogssamene. Deres rein hadde ikke vært gjennom lange og harde flyttinger mellom årstidsbeitene. Våre egne rein måtte få hvile før vi kunne slakte noen av dem til nisterein, forteller Inga. Omsorgen og omtanken for dyra er alltid sentral. Derfor er det så viktig at drifta er tilpasset området. Å ha én mal for reindrift som skal passe over alt går som sagt ikke.

– Naturen endrer seg. Klima er det ingen som rår med, men vi ser at skogen vokser høyere opp. Det gror gress på gamle moltemyrer, og der det var moseland gror det lyng, sier Inga. Hun forteller også om urskogen som er borte. Det er bare ungskog igjen, uten nødprovianten hengelaven gir til dyra. Snauhogst ser kanskje fint ut, men gamle tre gir

noe tilbake til naturen, trestubber er gode for mose og tyttebær.

VI DELER LANDET

Inga gleder seg over at samisk kultur og interesser har kommet mer fram i offentligheten. Og det gjelder å finne en balanse der man kan fungere sammen med storsamfunnet i samarbeid og forståelse. Men en ting er hun forundret over, og det er hetsen som noen kan oppleve. Hun har ikke opplevd det selv, men minnes heller mange gode venninner fra tiden i Ran sameby. De hadde godt forhold til folket der de flyttet.

– Vi deler jo landet, avslutter Inga.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Savner handling etter Fosen-dommen

Det er nå over ett år siden Høyesterett dømte vindkraftutbygging på Storheia og Roan på Fosen for ulovlig fordi de strider mot reindriften rett til utøvelse. Fortsatt er det uklart hva som skal skje med vindkraftanleggene. Reindriften er tydelige på at anleggene må fjernes. Olje- og energidepartementet arbeider likevel ut fra at reindriften og i alle fall deler av anlegget kan drive side om side, men møter stadig sterkere motbør i det som oppleves som manglende handling.

Fra Sametinget har både plenumsforsamlingen og Sametingspresident vært tydelig på at dommen må følges opp i handling. I Stortinget har flere partier stilt kritiske spørsmål til håndteringen eller tatt til orde for at anlegget må demonteres. Også Arbeiderpartiets samepolitiske konferanse krever fort-

”Vi er bekymret for presset reindriften utsettes for, og konsekvensene det har.”

Kommisjonsleder Dagfinn Høybråten til Adresseavisen

gang i arbeidet, og lederen i Aps samepolitiske råd tar til orde for at anleggene må fjernes. Det er Arbeiderpartiet som leder Olje- og energidepartementet.

SANNHETSKOMMISJON ETTERSPØR Departementet har også fått en henvendelse fra Sannhets- og forsoningskommisjonen om etterlevelsen av høyesterettsdommen.

– Vi er bekymret for presset reindriften utsettes for, og konsekvensene det har, sier kommisjonsleder Dagfinn Høybråten til Adresseavisen. Han er helt tydelig på at en slik henvendelse

til departementet er innfor kommisjonens mandat. I det samiske miljøet blir har også Fosen-saken blitt hyppig nevnt som et eksempel på at fornorskningspolitikken ikke er over.

BREDERE DEKNING

Fosen-saken og det som oppleves som manglende oppfølging har også blitt tematisert i kirkelige seminarer om forsoning. Samtidig er det flere medier som omtaler saken og tar til orde for anlegget må demonteres. Fra reindriften mener Leif Arne Jåma i Sør-Fosen sjetje at departementet prøver seg på en omkamp. I en offentlig kommentar på sin facebook-side viser Jåma til at saken har blitt utredet gjennom 13 år og er prøvd i tre rettsinstanser. Et videre utredningsarbeid som departementet gjør nå, fremstår derfor som absurd og svekker tilliten til staten.

EINAR SØRLID BONDEVIK

NYÅRSBÖN

Inatt faller snön
tystare än någonsin

Älgkon står blick stilla
mellan tallstammarna

En ripa skriver noter
på månbelysta ark

Uven ropar i berget
Hans rop är världens
det övergivna barnets
den våldtagna skogens

Du som tog emot
två fiskar och fem bröd
ur en pojkes hand
lär oss ett nytt räknesätt
för livet och freden

Du som för skytteln
genom tiden
och varpar med norrsken
över liden
Väck vårt hjärtas sång
ge vingar åt orden
Lär oss melodin en gång
som är varsam om jorden

BO LUNDMARK

Nænnoesvoeteulmieh åarjelsaemiengielesne

EN:n nænnoesvoeteulmieh
leah veartenen ektie
barkoesojkesje giefiesvoetem
nähkehtidh, joehtsvoeti
vöste gæmhpodh jih

klijmajarkelimieh
tjöödtjestidh ävtelen 2030.

Jis sijnth viele lohkedh, ohtsh
mijjen gaaltije: www.sami.fn.no.

FNs bærekraftsmål på sørsamisk

I anledning språk-uka lanserte FN-sambandet FNs bærekraftsmål på sør- og lulesamisk. De er tidligere presentert på nordsamisk.

– Språket vårt er måten vi kommuniserer på, og dette er tett knyttet til kulturen, historien og identiteten vår, sier generalsekretær i FN-sambandet Catharina Bu som understreker at det er

viktig å få med alle språk. Hun mener at med oversettelse til de ulike språkene må man også arbeide med innholdet og forståelsen i ulike sammenhenger, og derfor utfyller også språkene hverandre.

Se mer på www.fn.no

EINAR SØRLID BONDEVIK

Tanja Nordfjälls jojk bidrog till den fina stämningen under visningen av Fjällgårdskvarteret som var tidigt i höstas.

FOTO: ÅRE PASTORAT

Gravplatsens historia har återupptäckts

Fjällgårdskvarterets samiska gravar på Undersåkers kyrkogård har funnits sedan tidigt 1900-tal men mycket av dess historia hade fallit i glömska. Nu har ny kunskap kommit i dagen.

Det var i samband med arbetet att uppdatera församlingens gravregister som Tina Nilsson, handläggare på kyrkogårdsförvaltningen i Åre pastorat, började undersöka Fjällgårdskvarteret närmare. Så småningom anlitas Jamtli, Jämtlands lokalhistoriska museum, för att inventera de gravvårdar som finns kvar på gravplatsen och söka i olika arkiv efter historiskt material.

– Det har varit ett jättespännande arbete. Det visade sig att området är dubbelt så stort mot vad vi tidigare känt till, berättar Tina Nilsson.

ÅLDERDOMSHEM FÖR SAMER
Fjällgård var ett ålderdomshem för samer i Jämtland som upp-

fördes 1908 av den kristna organisationen Kvinnliga Missionsarbetare (KMA). Några år senare skapades ett särskilt område på Undersåkers kyrkogård för gravsättning av avlidna från ålderdomshemmet och 1916 gjordes den första gravsättningen där.

ÖVER 50 GRAVAR

I dag finns över 50 gravar med koppling till ålderdomshemmet på två nyare områden av kyrkogården, där den äldsta bevarade graven är från 1931. Flera av gravarna, men långt ifrån alla, utmärks av vita träkors med gaveltak. Samma person som ritade ålderdomshemmet skapade också de speciella korsen som användes för Fjällgård gravar.

NY SKYLTVÄR INFORMATION

Intill Fjällgårdskvarterets minnessten finns nu en informationsskylt som berättar om gravplatsen där samer från ålder-

Intill Fjällgårdskvarterets minnessten finns nu en skylt som berättar om gravplatsen där samer från ålderdomshemmet Fjällgård har sin sista vila. Bilden togs i samband med att informationsskylten skulle avtäckas.

FOTO: ÅRE PASTORAT

domshemmet Fjällgård har sin sista vila. Den avtäcktes tidigare i år under stämmingsfulla former då bland annat Tanja Nordfjäll från Vålådalen bidrog med jojk, Anki Solsten, kulturmiljöansva-

rig på Gaaltije höll tal och kyrkoherde Ann-Charlott Hansson Borgström ledde en andakt.

KAJSA ÅSLIN

Skogsvaktare på studiedag om skogsbruk och rennäring

På studiedag om skogsbruk och rennäring: Fredrik Sätter, skogsvaktare, Sten Edlund, pensionerad projektledare på Skogsstyrelsen, skogsvaktarna Jan-Olof Eriksson, Gunnar Pamuk och Olof Grinde samt stiftsjägmästare Max Enander och Anja Fjellgren Walkeapää från Mittådalens sameby.

FOTO: KAJSÅ ÅSLIN

Hur kan skogsbruk anpassas för att minska störningen för rennäringen? Kanske finns svaret på den frågan i tallhedskogen i Rånddalen i Hede. Sedan 2015 bedrivs där ett försök med olika huggningsformer för att undersöka hur det påverkar tillväxten av marklavar.

Frosten ligger vit över myren den höstmorgon när Härnösands stifts skogsvaktare är på väg mot demonstrationsområdet i Rånddalen. Stiftets egendomsförvaltning har en studiedag kring alternativa avverkningsmetoder. Ämnet för dagen är vad skogsbruket kan göra för att minska påverkan på renbetet. Framme i tallhedskogen där försöket med olika huggningsformer bedrivs har även Sten Edlund, för Skogsstyrelsen, och Anja Fjellgren Walkeapää, från Mittådalens sameby, anslutit till gruppen.

Tallheden är en av samebyns

vinterbetesmarker, här finns förutsättning för rikligt med marklavar och på de grövre tallarna växer trädlav. Här prövas olika huggningsformer på åtta utspridda ytor. Träd är sparade i cirklar av olika storlek, något område har få stora cirklar andra områden har många små cirklar. På vissa ytor följs träden tillväxt, på andra ytor är det marklavens förändring som studeras.

FÖRSÖK MED FLERA VÄRDEN

Utformningen av ytorna kan påverka hur djupt och hur hårt snön packas på marken och hur solen kan värma marken. Det i sin tur påverkar hur renarna kommer åt sitt bete och hur marklaven växer.

– Det finns flera värden med det här försöket men mest är det nog för rennäringen som det kan ha betydelse, säger Sten Edlund, som visat runt i området flera gånger sedan starten.

Även Anja Fjellgren Walkeapää har varit här många gånger.

– Det är markberedningen som är den avgörande skillnaden för renarnas möjlighet till bete, menar hon.

SKONSAM MARKBEREDNING

På försöksområdet har marken inte harvats efter avverkningen, som är det vanligt förekommande sättet. Markberedningen har genomförts på ett skonsamt sätt, det innebär att högst en femtedel av marktäcknet ska vara påverkat. På en del av området har återplanteringen gjorts utan någon markberedning.

– Med skonsamma åtgärder hävdar sig marklaven bättre, menar Anja Fjellgren Walkeapää.

HYGGESFRITT SKOGSBRUK

Intresset för hyggesfria metoder, som alternativ till trakthyggesbruket, växer i svenskt skogsbruk.

– Vi vill vara med i den utvecklingen och följer metodutvecklingen och forskningsrön inom området. Vi medverkar också själva i projekt som rör hyggesfritt skogsbruk, säger Max Enander, chef för egendomsförvaltningen i Härnösands stift.

FLER FÖRSÖK

I samarbete med Statens lantbruksuniversitet (SLU) bedriver Härnösands stift ett sådant försök i Bräcke och ytterligare ett försök kommer att starta i Föllinge. Nyligen togs även initiativ till ett samarbete med Future Forests om ett projekt med fokus på skogsbruk och renbete. Demonstrationskogen i Rånddalen är ett samarbete mellan bland andra Skogsstyrelsen, den tidigare markägaren Bergviks Skog och Mittådalens sameby.

KAJSÅ ÅSLIN

Ektesne – sammen om sørsamisk kirkeliv

Det sørsamiske området går på tvers av den svensk-norske landegrensen og dermed også den kirkelige organiseringen. Saemien Åålmege og Nidaros bispedømmekontor inviterte derfor til et seminar om svensk-norsk samarbeid for sørsamisk kirkeliv. Seminaret ble arrangert 1. november på Stiklestad.

Kirkesamarbeid på tvers av landegrensene er også ett av Svenska kyrkans åtte tiltak i forsoningsarbeidet med det samiske samfunnet. Derfor var deltok både leder i Samiska rådet i Svenska kyrka Eric-Oscar Oscarsson og rådgiver for samisk kirkeliv ved Kyrkokansellet Lisbeth Hotti på seminaret.

Fra Nidaros bispedømmekontor deltok både biskop Herborg

Finset, kirkefagsjef Inge Torset og rådgiver Vigdis Aanderaa Aakre. Flere prester og kirkelig ansatte fra området deltok også, mens omstendighetene gjorde at deltagelsen fra Härnösand stift ble digital. Vi fikk likevel en orientering om hvordan sørsamisk kirkeliv ser ut per i dag på norsk og svensk side. Seminaret var slik ett steg på veien videre i kontakten som er om videre utvikling og samarbeid til beste for samisk kirkeliv på tvers av grensene.

FORSONINGSARBEID

Eric-Oscar Oscarsson orienterte om Svenska kyrkans forsoningsarbeid og de åtte tiltakene som samtlige stift/bispedømmer og biskoper har sluttet seg til. Fra

FOTO: JOHN GUNNAR KROGSTAD

Fra Härnösand stift deltok Sofia Strinnholm som fortalte om deres arbeid med sørsamisk kirkeliv.

Samisk kirkeråd i Norge orienterte generalsekretær Kristina Labba om hvordan det arbeides med forsoningsarbeidet i Den norske kirke og om stortingskommisjonens arbeid.

BIBEL OG SALMEBOK

To viktige arbeidsredskaper i kirkelig arbeid har vært Bibel og salmebok. Hans-Olav Mørk fra bibelselskapet orienterte om sørsamisk bibelarbeid og presenterte bibelboka Aalkovisnie

FOTO: JOHN GUNNAR KROGSTAD

baakoe lij som inneholder seks bøker fra det nye testamente. Et komplett sørsamisk nytestament skal lanseres i august 2024, og ønsket er å fortsette med oversettelsen av det gamle testamente. En utfordring er å få med flere oversettere i det Mørk kaller oversettelsesarbeidets Rolls Royce. Arbeidet med felles sørsamisk salmebok ble også presentert gjennom smakebiter fra materialet som er samlet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Jovna Zacharias Dunfeld er kantor i Selbu og medlem i arbeidsgruppa for ny salmebok. Han ledet forsamlingen gjennom smakebiter fra salmebokprosjektet.

30 år for samisk kirkeliv

Lørdag 5. november inviterte Samisk kirkeråd til feiring av 30-årsjubileum for sitt virke for samisk kirkeliv i Den norske kirke. Feiringen ble holdt i Grønnåsen kirke i Tromsø. Gjennom sitt arbeide disse årene har Samisk kirkeråd blitt en naturlig og sentral del av Den norske kirke.

– Samisk kirkeliv har gått fra å bli sett som lokale saker i Indre Finnmark til å angå kirka nasjonalt, sa leder i Samisk kirkeråd Sara Ellen Anne Eira i sin åpningstale. Også direktør i Kirkerådet Ingrid Vad Nilsen så en stor utvikling i hvordan man har sett på samisk kirkeliv.

– Det startet med en utredning om samisk språk, men har utviklet seg til et arbeid som viser samisk kristendomsforståelse, sa Vad Nilsen og henviste blant annet til doktorgradsarbeidene til Siv Rasmussen, Lovisa Mienna Sjöberg og Tore Johnsen.

TRYGGHET I KIRKEROMMET

Dagen ble feiret med seminar, fellesskap og gudstjeneste.

I forbindelse med Samisk kirkeråds jubileum er det gitt ut en antologi «- som skal inspirere til å jobbe med samisk kirkeliv i fremtiden».

Kunstner AnnaStina Svakko fortalte om sitt arbeid med tekstiler og hvordan kirketekstiler med samisk preg kunne gi trygghet i kirkerommet. En annen del av gudstjenestelivet, musikk, ble presentert av kantorene Johan-Mahtte Skum og Kristian Paulsen. De viste hvordan Nordsamisk koralbok har tatt hensyn til den tradisjonelle syngemåten i nordsamiske områder. I denne koralboken viser spesielle tegn og ekstra notelinjer mulighet for «mikrotoner» og hvor det kan være variabel lengde på notene.

– Kantor må lytte til menighe-

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

ten. Orgelet skal ikke styre, men støtte opp under sangen, sa Skum.

SAMISK IDENTITET

– Prester har vært ivrige etter å få bort det samiske. Målet var at alt skulle være likt og norsk, sa pensjonert prest Bierna Leine Bientie i sitt seminarbidrag. Han omtalte det som at han startet som prest i en skadet og fornorsket befolkning da han startet arbeidet i det sørsamiske området. Noe av arbeidet har vært å skape et «samisk rom» i kirkerommet.

NATUREN I TEOLOGIEN

Sokneprest i lulesamisk område Rolf Steffensen gikk videre i samme tematikk.

– Finnes det en egen samisk teologi? spurte Steffensen og viste til

forståelsen av natur, landskap og viktige eller hellige steder. Forståelsen av og omsorgen for naturen var også sentral i universitetslektor Line Skum sitt innlegg om samisk diakoni for framtida. Diakonien kan ikke bare være antroposentrisk, rettet mot mennesker.

– Omsorg for naturen er også omsorg for mennesker, sa Skum.

FESTGUDSTJENESTE

Feiringen ble avsluttet med en festgudstjeneste ledet av stiftskapellan for nordsamer Karl Yngve Bergkåsa sammen med medliturger fra lulesamisk og sørsamisk område. Alle tre språk ble brukt under gudstjenesten, i god tradisjon med samisk kirkelivs utvikling.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Vel 50 personer deltok på seminardelen av feiringen av Samisk kirkeråds 30 år i Grønnåsen kirke i Tromsø.

Kulturrådets gir ærespris til Sørsamiske språkarbeidere

Kulturrådet har siden 1968 delt ut en ærespris for «en innsats av vesentlig betydning for norsk kunst- og kulturliv». For 2022 tildeles æresprisen sørsamiske språkarbeidere for den viktige innsatsen for å redde og utvikle det sørsamiske språket

Kulturrådets ærespris er på 600 000,- i tillegg til en skulptur av billedhugger Elena Engelsen. Prisbeløpet overføres til Saemien Sijte, det sørsamiske museet og kultursenteret i Snåsa, som vil forvalte pengene til beste for det videre arbeidet med å formidle og styrke det sørsamiske språket.

SAEMIEN SIJTE VIL SAMARBEIDE
Saemien Sijte vil samarbeide med de sørsamiske språksentrene om forvaltningen av prisen.

– Vi ønsker å være en arena der det sørsamiske miljøet kan bruke og gjenkjenne sitt eget språk. Nå skal vi forvalte prispengene slik at de kommer hele det sørsamiske samfunnet til gode, sier museumsdirektør Birgitta Fossum som også mener denne æresprisen går til alle de sørsamiske språkarbeiderne som har gjort en stor jobb over lang tid.

KULTURRÅDETS BEGRUNNELSE
Kulturrådets ærespris 2022 tildeles sørsamiske språkarbeidere. Med prisen ønsker Kulturrådet å løfte fram et stort, utrettelig og i stor grad frivillig arbeid som er gjort for å holde det sørsamiske språket levende - og å bidra til at

Saemien Sijte vil forvalte pengene til beste for det videre arbeidet med å formidle og styrke det sørsamiske språket.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

dette arbeidet fortsetter.

I etterkrigstiden var sørsamisk et usynliggjort og sterkt truet språk, og utviklingen kunne ha ledet mot språkdød. Men takket være målrettet innsats av enkeltpersoner er språket levende og i bruk i dag. Språkinnsatsen har bidratt til en samlet styrking av samisk historie og kultur. Med anslagsvis 1 500 språkbrukere på norsk og svensk side er det samtidig avgjørende å fortsette arbeidet med å holde sørsamisk språk levende. Kulturrådet vil særlig løfte fram betydningen av å gjøre litteratur på sørsamisk tilgjengelig for barn og unge.

Gruppen av språkarbeidere som har bidratt gjennom mange

tiår omfatter forfattere, ordbokforfattere, bibeloversettere, salmediktere, barnebokoversettere og lærere. Før har vi hatt pionerer som Anna Jacobsen, Ella Holm Bull og Julie Axman. I dag har en ny generasjon profesjonelle og frivillige overtatt arbeidet med, og kampen for, det sørsamiske språket. Ethvert språk representerer et særegent tanke sett, en unik måte å se verden på. Ved å holde språket i hevd bidrar sørsamiske språkarbeidere til å bevare en innsikt og et perspektiv av uvurderlig betydning både for den sørsamiske befolkningen selv og for samfunnet som helhet. Det er disse vi vil hedre med årets ærespristildeling.

Fakta

Kulturrådets ærespris

Kulturrådet har siden 1968 delt ut en ærespris for «en innsats av vesentlig betydning for norsk kunst- og kulturliv». Listen over prisvinnere inneholder en rekke kjente navn fra norsk kulturliv, blant annet Alf Prøysen, Arne Nordheim, Iver Jåks, Anne-Cath Vestly, Arve Tellefsen, Liv Ullmann, Sverre Fehn, Kjartan Slettebakk, Jon Fosse, Mari Boine, Tor Åge Bringsværd, Inger Sitter, Jan Erik Vold og Synnøve Persen. Æresprisen for 2021 gikk til Karin Krogh.

Kilde: kulturradet.no

Marja Mortensson tildelt Hilmarprisen 2022

Hilmarprisen, Hilmar Alexandersens musikkpris, er en nasjonal hedersbevisning. Prisen kan gis utøvere som har vist spesielle evner i framførelsen eller nyskaping av norsk tradisjonsmusikk. Prisen kan også gis for fremragende innsats for å øke kunnskapen om, og for å formidle slik musikk til befolk-

ningen i Norge eller utenlands.

Marja Mortensson har satt spor etter seg som folkemusiker, og har samarbeidet med noen av landets fremste musikere. Hun har nådd ut med den sørsamiske tradisjonen, og sin nyskaping basert på denne gjennom flere turneer og opptredener – også på riksdekkende TV. Hun er en god

ambassadør for tradisjonskultur og videreutvikling av denne.

– Jeg er dypt takknemlig for at musikken har nådd så langt ut og at den betyr noe for lytterne. Folkemusikk er det som har bundet mennesket sammen så lenge vi har kommunisert, og jeg kommuniserer på min måte best gjennom musikk. Joiken er et poesispråk jeg

aldri slutter å inspireres av. Drivkraften min er både det jeg føler jeg har mistet og det jeg har lært, erfart og som jeg ønsker skal videreføres. Så jeg setter enormt stor pris på en sann utmerkelse, og det gir energi videre til å fortsette min musikalske reise, sier prisvinneren Marja Mortensson.

KILDE: HILMARPRISEN.NO

Orre vuesiehtimmie Saemien Sijtesne

Golken 23. biejjien 2022, Saemien Sijten orre vuesiehtimmie rihpesovvi.

– Joekoen buerie domtoe.

Saemien Sijten direktöore Birgitta Fossum joekoen geerjene gosse orre vuesiehtimmie rihpesovvi.

– Mijjeh gâhkasjimh daam vuesiehtimmie rihpestidh, Fossum jeahta. Dah aaj gâhkasin orre gåatan juhtedh. Saemien Sijte lea jaepien 1984 raejeste barkeme orre gåatan juhtedh. Jih daan giesien orre muesume rihpesovvi, Horjemen nuanesne, Snåasesne.

– Joekoen buerie domtoe, direktöore jeahta.

MIJJEN HISTOVRIJEM SOPTSESTIBIE

Daennie vuesiehtimmesne mijjen historijem soptsestibie, Fossum buerkeste.

– Mijjeh libie govleme jeatjah almetjh Leah mijjen historijem soptsestamme, dej klaassetjelmiej tjirrh jih dej perspektijven luvhtie, Fossum jeahta.

Daennie vuesiehtimmesne saemieh historijem soptsestieh, direktöore buerkeste.

6000 JAEPIEN BÅERIES NOELE-GIETJIE

Vuesiehtimmesne gellie ovmesse aamhtesh.

– Dovne jaahkoe, båtsoe, duedtieh, giele, dejpeli jih daaletje, direktöove jeahta. Noele-gietjie Saemien Sijten vuesiehtimmie båarasomes aate.

Dam Vitenskapsmuseumeste, Tråantesne lööneme. Gietjie lea medtie 6000 jaepien båeries. Vuesiehtimmesne aaj orrebe aath.

– Vætnah, viedtieh, guksieh, naehpieh jih jijnh jijnjebh, Fossum jeahta.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Jijnjem maehtebe Saemien Sijten vuesiehtimmesne vuartasjidh jih jijnjem lieredh.

GUVVIE: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Sammendrag

Ny utstilling på Saemien Sijte

23. oktober 2022 åpnet den nye store utstillingen til Saemien Sijte på Snåsa. Birgitta Fossum, som er museumsdirektør, er veldig glad for at den nye utstillingen endelig har åpnet.

– Det føles veldig godt, sier Fossum. I juni i år flyttet Saemien Sijte til et nytt museumsbygg på

Horjemstangen på Snåsa. De har arbeidet for å få til dette siden 1984, og nå 38 år senere har Saemien Sijte endelig flyttet til et nytt bygg. Fossum forteller at den nye store utstillingen tar for seg nåtiden og fortiden, og at man nå forteller sin egen historie.

– Vi har vært vant til at

andre forteller vår historie, med deres briller og perspektiver, forklarer museumsdirektøren. Den eldste gjenstanden som er utstilt er en skiferspiss fra 4000 år før Kristus. Det er også utstilt nyere gjenstander, slik som rotsløyd, håndarbeid, kopper og så videre.

Det samiske skal bli mer synlig i kirker i Rana

Det er i gang et arbeid med å få samiske sidealter til Mo og Gruben kirker i Mo i Rana, og menighetene ber nå om forslag til utforming av alterene.

Mo kirke ble innviet i 1724, og den ble bygget som kirke for den samiske og norske befolkningen i området. Kirkens utseende og interiør har gjennomgått noen endringer gjennom de snart 300 årene, men fra jubileumsåret 2024 har menigheten et sterkt ønske om at også det samiske skal synes i kirkerommet. En komite har jobbet med hvilken type samisk kirkekunst en øns-

ker, og han kommet frem til at en vil etablere et samisk alter. Hvis mulig, kan en gjerne tenke seg et glassmaleri eller en glassmosaikk som kan monteres på innsiden av eksisterende vindu i nordre/venstre sideskip, i tilknytning til alteret. Alteret vil likevel være førsteprioritet. Alteret er ikke i utgangspunktet tenkt å dekkes av en duk eller et alterklede. Det skal kunne flyttes til kirkens kor og brukes som fremskutt alter.

GRUBEN KIRKE

Gruben kirke er en langkirke, innviet i 1966. Byggverket er i betong og har 700 plasser. Kir-

keskipet er delt av med en foldevegg, bak veggen er det en forsamlingsal som blir en del av kirkerommet når veggen blir åpnet opp. Gruben kirke er godt plantet i lokalsamfunnet, midt i hverdagen med skole og barnehager i nærmiljøet. I 2016 ble det installert glassmalerier tegnet av Victor Sparre. Per i dag finnes et midlertidig, enkelt sidealter bak i kirkerommet, og det er på dette stedet en nå ønsker å få etablert et samisk sidealter i stedet.

VEIEN VIDERE

Komiteen vil så snart som mulig ta stilling til innkomne forslag

til utforming av de to alterene. Alteret i Mo kirke ønskes innviet i jubileumsåret 2024. De to kirkerommene er svært forskjellige, og det må ikke være samme person som lager alter til begge kirker. Ta kontakt ved ønske om flere bilder eller mulighet for å komme inn i kirkene for å få se stedet der alterene tenkes plassert.

Ved henvendelser om de to alterene og forslag til å lage dem:

Kontakt Hanne Kristin Bondevik Sørli, sokneprest i Mo menighet, telefon 479 74 843, e-post hkbs@rana.kirken.no.

HANNE KRISTIN BONDEVIK SØRLID

Vacker och viktig bok om samiskt kyrkoliv

Boken *Samiskt kyrkoliv* är skriven av Birgitta Simma, och boken släpptes i september 2022. Det är en vacker bok med en bild på det samiska dop-smycket mot en blå bakgrund. Boken är fylld med bilder vilket gör den trevlig att bläddra i. Boken är en bra grundbok för de som inte är bekant med samiskt kyrkoliv och för de kyrkliga medarbetare som behöver en snabb grundkurs.

De personliga porträtten och gästskribenternas perspektiv gör att boken även berör den som redan känner sig hemma i samiskt kyrkoliv. Boken lyfter många olika ämnen som livets stora händelser: dop, konfirmation, vigsel och begravning.

BILDER

Det finns också ett gediget gudstjänstmaterial med bilder på många samiska, liturgiska utsmyckningar i såväl textil, trä och horn. Även vackra och beskrivande bilder och flertalet av Birgitta Simmas egna predikningar och andakter finns publicerade i boken.

STOR BREDD

Boken berör även tvångsflyttningar i ett kort kapitel på slutet i boken, så boken försöker

omfamna en stor bredd även om Birgitta Simma själv är tydlig med att det inte går att få med allt i en bok. Författarens intressanta övergång till saklig information direkt efter personporträtten ger boken en fördjupad substans.

GOD ÖVERSIKT

Vår upplevelse som läsare är att bokens upplägg/innehållsförteckning ger en god översikt om bokens innehåll och gav oss en god vägledning in i boken. Birgitta Ricklund:

– Jag behövde inte läsa boken i kronologisk ordning, sida för sida för att söka kunskap eller lustfylld läsning. Att läsa de personliga intervjuer som boken innehåller gav mej en ödmjuk känedom om samer som vill förmedla sitt samiska liv och sitt förhållnings-sätt till Svenska kyrkan.”

VIKTIG KUNSKAPSBOK

Vi anser att boken är en viktig kunskapsbok för den som är allmänt intresserad av att läsa

Fakta

Samiskt kyrkoliv – historia, kultur, teologi.

Författare: Birgitta Simma.

Målgrupp: Boken vänder sig i första hand till den som är intresserad att läsa om samer och dessutom vill läsa om samiskt kyrkoliv.

Språk: Svenska med samiska inslag ibland.

om samer men framför allt för den som kommer att arbeta i Svenska kyrkan eller som redan är anställd där.

Den här boken rekommenderas att läsas för alla kyrkliga medarbetare som arbetar i en församling inom Saepmie, och även för de som verkar i större städer där många samer bor, såsom Stockholm och Uppsala. En del böner och gudstjänstmaterial som Mijjen Aehtjje, Aejlies jaahkoe och Bueriesjugniedasse finns publicerade i boken, men det är inte en bok att använda som gudstjänstbok trots detta. Boken är utgiven i ett samarbete

mellan Luleå stift och Sensus på Argument förlag. Det märks att boken har ett nordligare samiskt perspektiv, men det finns även sydsamiska inslag. Saepmie är ett, och det är fint att få ta del av nordligare traditioner.

PERSONLIGA BERÄTTELSE

De personliga berättelserna ramas in med en stilistiskt vacker blå rubrik som båda vi berördes av, bara rubrikerna är ibland värda att stanna upp och reflektera utifrån. Sofia Strinnholm:

– Några av dessa rubriker blir jag extra berörd av: mitt samiska arv, tack för gåvan att få leva och ändras, samisk musik i glädje och sorg, en minnesplats på fjället, som björkens grenar om våren – om hjärtats språk i den svensk-samiska högmässan, självbestämmande och medbestämmande – principer i arbetet med urfolksungdomar, det tar tid att göra något riktigt, queer i Sápmi, delaktighet är nyckeln. Jag skulle kunna nämna dem alla men det här är ett axplock.

BIRGITTA RICKLUND, SAMISK KONSTHANTVERKARE I ÖRNSKÖLDSVIK OCH SOFIA STRINNHOLM, PRÄST I ÖSTERSUND OCH VIK. SAMISK HANDLÄGGARE I HÄRNÖSANDS STIFT

25-årsjubileum för Samiska rådets kulturpris

Samiska rådet i Svenska kyrkan delar sedan 1997 ut ett årligt kulturpris till någon eller några som gjort insatser som främjar

samiska intressen i kyrka och samhälle och som synliggjort samisk kultur och identitet. Kulturpriset firar i år 25 års jubileum.

De första 20 åren var priset på 5000 kronor och delades ut vid något av Samiska rådets möten. Idag är priset på 50000 kronor

och delas ut vid Kyrkomötets andra session i Uppsala.

LISBETH HOTTI

PRISTAGARE:

1997 Lars Levi Sunna
1998 Johan Mäarak
1999 Ellen Syvia Blind
2000 Sáminuorra
2001 Else-Maj Blind
2002 Gösta Bergkvist
2003 Eva Rehnfeldt
2004 Lars Wikström

2005 Margareta Stenberg och Anna Dynesius (vardera 5000:-)
2006 Elli-Karin Pavval
2007 Laila Fjällgren och Jon-Paul Persson (vardera 5000:-)
2008 Bo Lundmark
2009 Solveig Labba

2010 Valborgs Mangs Mäarak
2011 Inger Mattsson och Aina Jonsson (vardera 5000:-)
2012 Johan Kitti
2013 Kören Sámi Jienat
2014 Ungdomskören Vaajmoe
2015 Maj Lis Skaltje
2016 Lars-Anders Baer

2017 Amanda Kernell
2018 Anna Stina Svakko och Birgitta Ricklund
2019 Randi Marainen och Thomas Marainen
2020 Henrik Barruk
2021 David Larsson
2022 Katarina Pirak Sikku

Det har tagit flera år för Birgitta Simma, tidigare stiftsadjunkt i Luleå stift, att skriva boken som kom ut i höstas. Hon hoppas att den ska inspirera till ett samiskt kyrkoliv där samer kan delta på sina egna villkor.

FOTO: KAJSA ÄSLIN

Birgittas blick djupnade i Jerusalem

Det var under sin tid i Jerusalem som bitarna i Birgitta Simmas liv föll på plats.

– Jag kände så väl igen den sköra situationen som fanns där mellan människor. Jag kände att jag skulle gå till mitt eget folk och göra något för dem, säger hon.

Det hände mycket med Birgitta Simma de där åren runt millennieskiftet när hon läste vid Svenska teologiska institutet i Jerusalem. De religionsmöten, den ekumeniska dialogen och konflikterna hon var omgiven av fick henne att se med djupare blick på sitt eget liv och sitt eget folk.

– Där kände jag att Gud ville att jag skulle gå till mitt folk, säger hon.

RÖTTER I LAINIOVUOMA

Birgitta Simma är uppvuxen

i Vittangi församling och har rötterna i Lainiovuoma samby. Hon prästvigdes 1986 för Luleå stift och arbetade till att börja med som församlingspräst och universitetspräst med stort intresse för själavård och religionsdialog. 2010 anställdes hon som stiftsadjunkt på stiftskansliet i Luleå, med ansvar för teologiskt och praktiskt utvecklingsarbete inom samiskt kyrkoliv. Hon har också varit delaktig i arbetet med översättningen av Bibbal 2019, liksom av den nord-samiska psalmboken och kyrkohandboken.

MÖTT STORT INTRESSE

Arbetet med de samiska frågorna har hon upplevt som mycket meningsfullt, och hon har mött stort intresse.

– Under tiden som stiftsadjunkt fick jag så många frågor

om det samiska, om samisk skapelseteologi, om samisk tradition och kultur, om samisk kristen identitet. Det var frågor både från samer och från icke samer och det var på alla nivåer, från forskningsnivå till vardagsfunderingar.

Behovet av samlad kunskap om samiskt kyrkoliv och andlighet, inte minst i Svenska kyrkans församlingar, ledde till att Birgitta Simma fick i uppdrag av sin chef att skriva en bok. Boken Samiskt kyrkoliv – historia, kultur, teologi kom i höstas och har beskrivits som en kulturgärning och ett verktyg för Svenska kyrkan i arbetet att leva upp till sina åtaganden gentemot samerna.

VILL INSPIRERA FÖRSAMLINGARNA

Boken är omfattande och har tagit flera år att producera. Den spänner över flera fält, många

skribenter medverkar med olika perspektiv och den ger även exempel på samiska böner och andra texter.

– För mig är det viktigaste med boken att den ska inspirera församlingarna till att möta behovet av ett samiskt kyrkoliv, ett kyrkoliv där samer kan delta på sina egna villkor, säger Birgitta Simma.

Under arbetet med boken har Birgitta Simma hunnit lämna arbetet vid stiftskansliet i Luleå och blivit pensionär.

Hur känns det nu när boken är klar?

– Det känns jättebra. Nu har jag bidragit med det jag kan och nu lämnar jag boken över till andra att bidra med det som de kan, säger hon.

KAJSA ÄSLIN

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Erik-Oscar Oscarsson, mobil 070 253 5978 e-post erikoscar1954@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91 e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, stiftsdiakon & samordnare för flerspråkigt arbete, Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand tel 0611-254 52, mobil 076-397 59 35 e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Kristina Labba, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 478 92 801, e-post kl286@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd: Oddvin Bientie

Saemien åålmegearaerie SÅR/ Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
e-post samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost p_jaama@hotmail.com
Medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell, Laila Anita Otervik og prest Einar Sørliid Bondevik
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje áejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid, mobil 993 49 477, e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik, Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902 e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson Dergaveien 57, 7898 Limingen, mobil 994 88 827, e-post bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

Prøveutgave med fem bibelbøker

Som en opptakt til et komplett Nye testamente på sørsamisk som skal publiseres i 2024, har Bibelselskapet gitt ut en prøveutgave med noen av bøkene. Denne utgaven er kalt *Aalkoevisnie Baakoe lij* som er de første ordene i Johannes evangelium («I begynnelsen var Ordet»). Denne utgaven inneholder Johannes evangelium, 1. Korinterbrev og de tre Johannes-brevene. Boken kan bestilles hos Bibelselskapet på bibel.no.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Erik Gyll, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala.
E-post: erik.gyll@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti, Kajsa Åslin, Akar Holmgren och Bertil Jönsson

Prenumeration under 2022:

190 SEK

Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

NÖÖRJEN GÆRHKOE Sveerjen gærhkoe

TEXTER OCH BILDER

till nummer 1 2023 av Daerpies Dierie
skickas innan 13 februari 2023
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.samiskmenighet.no

Aehtjien jih Baernien jih Aejlies Voejkenen nommesne. Aamen

Den 23 oktober, i Luleå domkyrka, i Saepmie, bad Svenska kyrkan, genom ärkebiskop Antje Jackelén, det samiska folket om ursäkt, en andra gång, för de övergrepp som kyrkan på olika sätt utsatt det samiska folket för och vars konsekvenser är påtagliga än idag. Kyrkan har begått övergrepp som måste erkännas, sörjas och omvandlas till upprättande och livgivande relationer.

Men försoning är ingenting som kan hastas fram. Enligt den samiska teologen Tore Johnsen finns det fyra trådar i försoningsväven.

- Först och främst erkännandet av sanningen och övergreppen.
- Sedan att beröras av dessa övergrepp och att sörja och ångra dem.
- Först den tredje tråden är den som längtar efter att ställa allt till rätta, efter rättvisa och gottgörelse.
- Till sist den fjärde tråden, som kan innebära förlåtelse, men då måste dem som känt av övergreppen vara beredda att av fritt hjärta förlåta.

Vi är nu mitt i vävandet av denna försoningsväv och det är enbart genom lyhörddhet inför den Gud som håller förtryckta folk nära sitt hjärta som Svenska kyrkan kan gå en försonad verklighet till mötes. Men det gäller att väva varsamt, en tråd i taget. Med respekt för sanningen, även om det gör ont. I sorg och ånger över alla övergrepp som skett i kyrkans namn, och i en ivrig längtan att gottgöra och låta rättvisan få tråda fram i all sin skärpa. Så att vi till slut kan stå enade i vår tro på Gud, för då stärks också våra mänskliga vänskapsband. Om detta skriver också Paulus i Efeserbrevet, där vi kan läsa:

Ha fördrag med varandra i tålamod och kärlek. Sträva efter att med friden som band bevara den andliga enheten: en enda kropp och en enda ande, liksom ni en gång kallades till ett och samma hopp. En är Herren, en är tron, ett är dopet, en är Gud och allas fader, han som står över allting,

FOTO: KIM REHNMAN

verkar genom allt och finns i allt. (Ef 4:2-6)

[Dijjem bihkedem] dåajmije jih boerehke årrodh guktie sinsitniem iehtsede. Vaarjelidie Voejkenen ektievoetem mij raeffine ektede: aajne redtie, aajne Voejkene juktie aajne hähkoem åadtjoejidh gosse gohtjesovvidh, aajne Åejvie, aajne jaahkoe jih aajne lååvkeme, aajne Jupmele, fiereguhten Aehtjie, gie gaajhkem jih gaajhkesidie reerie jih gaajhkesigujmie aktesne lea. (Ef 4:2-6)

Guds tanke med oss människor och med kyrkan är att vi ska vara en enhet, att det inte ska finnas någon splittring mellan oss. Den enheten vill Anden hjälpa oss att sträva efter. Precis som vi nu i advent väntar och längtar efter julen och kärleksbudskapet om att ljuset ska födas in i världen, så väntar och längtar vi efter försoning och rättvisa. Men det är en lång väg dit och vi måste vara öppna och lyhörda för varandra.

Låt oss be:

Jordens och himmelens Skapare,

tack för att du med kärlek skapade vår jord till ett hem för alla.

Genom din outgrundliga vishet skapade du jorden så att den frambringade en mångfald av levande varelser som fyller jorden, vattnen, luften och fjällen.

Varje del i skapelsen prisar dig genom sitt sätt att vara och visa

omsorg om allt och alla från sin plats i livets väv.

Vi minns att du kallat oss människor att ta hand om din skapelse, att värna allt levandes värdighet och bevara dess plats i det överflödande livet på jorden.

Må ditt skaparord andas liv på nytt i våra hjärtan, och hjälp oss att svara på kallelsen att ta hand om vårt gemensamma hem.

Alltings ursprung och livgivare,

Vi ber för fred och försoning överallt på jorden, i Saepmie – och i vårt eget inre.

Till dig ber vi för hela världen, för jordens skönhet och framtid.

Låt oss vara enhetens bärare i en splittrad och polariserad tillvaro.

Låt din kärlek till alla människor lysa genom oss och ge oss förstånd att se mångfald som en stärkande rikedom.

Hjälp oss att övervinna all osäkerhet för det okända, och med nyfikenhet bygga broar till varandra.

Inför dig lyfter vi fram det svåra: bristen, smärtan, orättfärdigheten.

Allt lyfter vi in i ditt ljus, i din kärlek. Må ditt rike komma och din vilja ske!

Amen

KIM REHNMAN

KOMMINISTER

I VÄNNÄS FÖRSAMLING.

DEL AV DET SAMISKA

NÄTVERKET I LULEÅ STIFT

Bijpeletekste

Vijsies luvliegassj Jeesusem earoehetie

Dellie gosse Herodes gånkine jih Jeesuse Bet-lehemesne Judejesne reakadi, dellie naan vijsies luvliegassj gie naestide giehtjedamme, Jerusalemese böötin gihtjin: «Gusnie juvdeladtji aadtjetje reakadamme gånka? Mijjeh altese naestiem vuajneme jih baaateme altemse heevehtidh.» Gosse gånka Herodes dam gávla, arhtijahtja jih gaajhkesh dovnesh abpe Jerusalemese. Gaajhki ävtehehearraj jih tjaaleh-åahpetji gujmie soptsese jih gihtjie gosse Messija edtja reakaidh. Dah vaestiedie: «Bet-lehemesne, Judejese, naemhtie profeete tjaaleme:

Datne Bet-lehem Judejesne ih Leah unnemes Judejan ävtehkijstie juktie dov luvhtie äejvie baaata, Jisraelem, mov åålmegeg, ryöjnesjidh.»

Dellie Herodes naestieguarkijidie tjeakolde gåhtjoeji jih govlehtalli gåessie naestie våajnesisnie. Jih dan mænngan dejtje stilli Bet-lehemesne vuelkedh: «Vuelkede dahkoe jih goerehtidie gaajhkem maanan bijre jih bievne munnjen gosse maanam gaavneme guktie manne aaj dahkoe mahtam vuelkedh dam heevehtidh!» Gosse govleme maam gånka jeahteme, dahkoe minnin jih naestie maam vuajneme, baalkam vuesiehti gossege tjöödtjesti sijjien bijjelen gusnie maana.

Gosse naestiem vööjnin, dellie stoere avosne sjädtin. Gåatan tjaangin jih desnie maanam jih Maarjam, tjidjtjebem gaavnin. Boelvestin jih maanam heevehtin. Jijtsh gæstojde rihpestin jih vadtesh geelkin: gulliem, roengem jih myrram. Mænngan bievnesh åadtjoejin gosse niekedin: aellede baaatide Herodesen gåajkoe jarkah! Dellie gajvin jih jijtsh laantese vöölkin.

- Meeht/Matt 2, 1-12
- Jeatjah bijpeleteksth mahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jih «Åssjalommesh» juakaldahkesne jih eah sinsitnide jearohks.

Suejniah gurreddh. Gårroebieleste: Mathilda Njaita og AnnaStina Sparrok.

GUVVIE: JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Teresa Forsgren, Mathilda Njaita og AnnaStina Sparrok njaltam myövkhedehtieh.

GUVVIE: JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Åehpenh learohkigujmie Saemiej ööhpedimmiejarngesne

Gaptah, tjohph, novhtekkh, boengeskuvmieh jñh svætnoeh. Learohkh Saemiej ööhpehtimmiejarngesne Jåhkåmåhkkesne aavoedieh abpe jaepiem gåarodh.

Daan skuvlejaepien gaektsie learohkh voestes klaassesne jñh tjijhtjie learohkh mubpien klaassesne. AnnaStina Sparrok jñh Teresa Forsgren göökte daejstie. Dah guaktah lægan voestes jaepien Saemiej ööhpehtimmiejarngesne lohkeiminie. Dah guaktah lægan iktegesth sijhteme daennie skuvlesne lohkedh jñh gåarodh.

– Mov tjidtjie jñh aahka ligan munnjien jeahteme tjoerem daesnie lohkedh. Dah guaktah saangerdægan idtjigan daesnie lohkh, AnnaStina jeahta. Dñhte Jårpenistie båata jñh jeahta madtjele daennie skuvlesne årrodh.

JEARSOES SIEBRIEDAHKE

AnnaStina jñh Teresa jiehtiejægan Jåhkåmåhkkesne murriedægan.

– Damtem manne jearsoes

siebriedahkesne, AnnaStina jeahta. Jeahta buerie saemien siebriedahkesne årrodh juktie voenesne gusnie byjjeni, saemieh hov minoriteete, dñhte buerkeste.

– Hijven sijjesne årrodh gusnie maahtam mannem årrodh. Im daarpesjh buerkiestidh gie manne leam, Teresa jeahta. Teresa Forsgren Uppsaleste båata. Dñhte buerkeste sov saemien ideentitete nænnoesåbpoe Saemiej ööhpedimmiejarngesne sjædta.

AERPIEVUEKIEH KORREDIDH

Teresa jñh AnnaStina aaj jiehtiejægan luste fierhten biejjien gåarodh.

– Eahtsam gåarodh. Vytnesjem maahtam båeries aerpievuekide gorredidh, AnnaStina jeahta.

LUSTEMES JÑH GEERVEMES

– *Mij tuhtjeden lustemes orreme?*

– Daelie manne gaptam gåaroem jñh tuhtjem luste orreme dam gåarodh, Teresa vaestede.

– Im rikti daejrieh maam tuhtjem lustemes orreme, AnnaStina jeahta.

– Baarre fierhten biejjien gåarodh, dñhte jårhka.

– *Mij tuhtjeden geervemes orreme?*

– Tuhtjem joekoen geerve orreme seangh-koste tjuedtielidh fierhten aereden, Teresa vaestede föörhkeden.

– Tuhtjem onnetje geerve lij gosse mijjeh klaerieh jñh hammoej bijre lierimh, AnnaStina vaestede.

OVMESSIE GÅARODH

Daan jaepien dah guaktah edtjiejægan jñjnjh gåarodh. Vuesiehtimmien gaavhtan gamtsh, novhtekkh, boenge-skuvmie, svætnoe, veaskoe jñh skopmehke.

– Aavodem boengeskuvmiem jñh svætnoem gåarodh, Teresa jeahta.

– Aaj aavodem boengeskuvmiem jñh svætnoem gåarodh. Manne sijhtem gaajhkem lieredh, mohte sijhtem ditnine gåarodh, AnnaStina jeahta. Dah guaktah aaj aavoedægan nieskedh jñh reevredh. Gaamesijste edtjiejægan gamtsh jñh novtekhk gåarodh.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammendrag

Bli kjent med AnnaStina og Teresa på Samernas

AnnaStina Sparrok og Teresa Forsgren går i året på Samernas utdanningscenter i Jokkmokk. De går *skinn/tekstil* syd år 1, og gleder seg til å sy det meste. De har alltid ønsket å gå på Samernas.

– Min mor og bestemor har

alltid sagt at her må jeg gå. De angrer selv på at de ikke gikk her, sier AnnaStina. Hun kommer fra Jårpen på svensk side av Saepmie. De sier de trives godt på skolen, både sosialt og faglig.

– Det er godt å være en plass

hvor jeg kan være meg selv. Jeg trenger ikke å forklare hvem jeg er, på en måte, sier Teresa Forsgren. Hun kommer fra Uppsala. I løpet av skoleåret skal de sy mye forskjellig. Blant annet barmklede, belte, kofte,

lue, skoband, hansker og veske. Teresa og AnnaStina gleder seg mest til å sy barmklede og belte. Teresa sier det artigste hittil har vært å sy kofte, og det vanskeligste har vært å stå opp om morgenen.